

Radmila Lazić

STVARALAČKI DANAK

Što duže pišem čini mi se da sam svakim danam sve dalje od saznanja – šta i kako na moje pisanje utiče, koji su to porivi, od koje vrste stvari, koji vode moju ruku da ispisuje baš te reči a ne neke druge. Šta je to što hoću da kažem, i da li to uopšte govorim ja, ili neko drugi (ili nešto drugo) govori kroz mene?! Posle svake knjige kao da sam imala drugačiji odgovor. Kažem – posle, jer dok pišemo, ne postavljamo ova pitanja. Svi naši auto-poetički tekstovi nastaju uglavnom posle stvaranja dela, i zato ih treba zvati *poetikama a posteriori*, kako ih je inače nazvao Antonio Tabuki. Koliko su oni verodostojni ne treba raspravljati. Najpre, jer zato što bi to bilo isto kao da se pitamo koliko je neka pesma verodostojna i istinita. Zatim, ova vrsta tekstova je onoliko verodostojna koliko smo uopšte u stanju da proniknemo u tajnu stvaranja. A sve ovo, pod uslovom da smo iskreni i manje skloni mistifikacijama.

Moram priznati da nikada nisam bila sklona romantičarskim mistifikacijama o natprirodnim ili božanskim silama, koje bacaju na pesnika svoje čini, te on/ona u takvim trenucima, u nekoj vrsti šamanskog transa piše pesmu. Nadahnuće je sestra svakodnevnog sistematskog rada, verovala sam kao i Bodler. Činilo mi se da je u stvaralačkom činu sve pod mojom kontrolom; na pokoje iskliznuće, na neočekivana rešenja gledala sam blagonaklono kao na „rad mašte“, ne pitajući se – šta je mašta? I nije li ona možda u vezi sa nadnaravnim, njegov proizvod?! Više sam verovala u rad svesnog dela bića na oneobičavanju i očuđavanju, u namernu fikcionalizaciju. Kretala sam se uglavnom u sferama logičnog i mogućeg. Nisam se previše oslanjala na imaginaciju, na rad nesvesnog, intuitivnog dela bića.

Ali kao da je to neminovno, uvek dođe dan kada platite danak svojim uverenjima. To se i meni desilo sa poslednjom knjigom pesama *In vivo*.

U proleće 2005. neočekivano počela sam da zapisujem stihove koji kao da nisu bili moji. Dešavalo se to pred spavanje. Pošto se teško uspavljujem, to produženo vreme dok ne zaspim obično provodim u razmišljanju o onome što mi se događalo, ili što je davno bilo, o pročitanoj, viđenom... I u tim trenucima između „sna i jave“, ili možda više na rubu sna, počeli su da mi dolaze stihovi u vidu svedenih slika, kratkih rezova, neočekivanih obrta... tako sam napisala nekoliko prvih pesama (ne, naravno, odmah cele pesme). Ove pesme bile su u dubokoj vezi sa mojim razmišljanjem – na temu odnosa majke i ćerke (što je velika tema poslednjih decenija u ženskoj književnosti i u psihoanalitičkoj teoriji), pokušavajući takođe, da odgonetnem i proniknem u svoj lični odnos sa majkom. Emocije su vukle na jednu stranu, znanje na drugu, a isplivalo je nešto savim treće. Iz mene su isplivali, meni savim nesvojtveni stihovi. Bilo je začuđujuće. Ne samo da je moj pesnički izraz bio drukčiji, nego su u njemu bila i rešenja, gotovo dijagnoze mog unutrašnjeg stanja. Slike mog mentalnog života postajale su neka vrsta transcendentalnih istina, otkriće Bića. To tako pronađeno poetsko stanje potom sam počela sama da izazivam, da na njemu „radim“ i da mu se prepuštam. Bilo je to prepuštanje intuitivnom, ne-

svesnom delu mog bića koje je očigledno znalo više od mene. Uverila sam se da govor nesvesnog nije somnambulan govor, on je samo s onu stranu svesti, možda čak nadsvestan. Metodom sećanja oživljavala sam neke davne slike, snove, odnose... a ta unutrašnja delatnost bića proizvodila je nove, gotovo mitske slike i simbole. Te slike su bile plod imaginacije, plod „arhetipske intuicije“ kako bi rekao Eliade. One su bile proizvod mog nesvesnog isto koliko i kolektivnog nesvesnog, što se nataložilo u vekovima postojanja.

Kasnije su neki moji književni prijatelji primetili kako u novim pesmama, nesvojstveno mojoj poetici, koristim folklorne elemente, narodna predanja, simboliku bajki, prepoznali su u mom novom pesničkom izrazu ono što Nastasijević naziva „maternjom melodijom“. Kako sebe ne smatram naročitom poznavateljkom ovih oblasti, rekla bih da je ovu poetičku potku dobrim delom tkalo nesvesno isplivavajući iz ponora bića, koje je još pamtilo ono što mi se činilo da sam zaboravila ili da nikada nisam znala – ono davno upisano. Ono što nazivamo praiskonskim, manifestovalo se kroz arhetipske slike i simbole. „Davni čovek“ postoji u svakom pesniku, reči su Valerija. Drukčije ne umem da objasnim neke stihove.